

Martyres
eum argen-
teis fidei
nummis.

686 Sed latet majus quid sub illa loquutione probati argento. Nam (ut notant Vatablus & Dictionaria Hebraea, nec non Hebraizantes, & Rabbinii nonnulli) vox Hebraea *rasim* verti potest, in fragmentis, in incisionibus, in frustis argenti. Vetus Biblia Ferrariensis legit; *pedazos de plata*: Transferri etiam potest juxta vim ejusdem vocis Hebraea, quae significat imaginem; probati in imagiibus monetae. Nam *argentum*, ut supra notavi, sumitur pro moneta ex argento, & Genebrardus explicans translationem Hebraeam in argenti segmentis, legit aperte, cum *argenteis nummis*. Quod est dicere, exere Domine tuam virtutem, & perde homines callidos, & immites, hostes Ecclesiae sacerdos, ferisque simillimos, armatos lanceis, & sagittis, aliisque jaculis instrutos, & eo praelertim confilio, ut e vivis excludant, vel a Christiana religione, & purissima fide dimovant tuos Martyres, milites strenuissimos, quibus uti illorum Dux, & Imperator donasti nummos fidei aureos, & argenteos pretium eximi probati, & explorati cum incisionibus, & imaginibus verae religionis. Itaque probari argento Martyres, est insignitos, initios, & auctoratos esse ad bellum argenteam fidei Christianae monetam igne tribulationis abunde explorata, quo Christianae religionis symbolo, & quasi nummaria tessera praemunita, Christum sequuntur Ducem, pro susceptu fidei veritate pugnantes usque ad sanguinis effusionem. Quod si illud verbum *excludant* idem sit, atque manifestent, vel faciant eminere (quomodo August. & Beda exponunt) unde & in arte argenteria exclusores vocantur, qui de confusione massa noverunt formam vasis exprimere, quod Apostolus dixit 1. Corint.

1. Corin.
11. 19.

Cant. 1. 10.

In argento
nummo
agnus.

Ezech. 16.

687 Denique has fidei monetas, pretiosissimumque thesaurum deripere conabantur Tyranni, sed incassum omnino defasigati: ut enim sapienter Theodoreus de Perlarum in Christianis rabie agens lib. 9. adversus Graecos. Annon illi tergora deripuerunt? non pedes, manuque abscederunt? non aures, nare? Theodo-

moneis, in quibus impressa est agni Jesu imago; pro cuius fidei defensione est Ecclesia in continua pugna media suorum Martyrum opera, labore, & sudore.

688 Denique has fidei monetas, pretiosissimumque thesaurum deripere conabantur Tyranni, sed incassum omnino defasigati: ut enim sapienter Theodoreus de Perlarum in Christianis rabie agens lib. 9. adversus Graecos. Annon illi tergora deripuerunt? non pedes, manuque abscederunt? non aures, nare? Theodo-

C A P. I II.

Martyrum Fides apparet equo veulta albo, arcu, & sagittis instructa, & victoriae corona vernans.

689 E O spectare reor Joan. verba Apoc. 6. 2. Et vidi quod aperijset Agnus unum de septem sigillis, & audiri unum de quatuor animalibus (Leonem scilicet) dicens, tan- Apoc. 6. 2. quam vocem tonitru: veni, & vide: Et vidi; & ecce equus albus, & qui sedebat super illum habebat arcum: & data est ei corona, & exiit vincens, ut vinceret. Quorum verborum quot sunt Enarratores, tot extant interpretationes videndae apud nostros Riberam, Viegam, Alcasarem, Cornelium. Illud mihi valde probabile, sermonem hic esse de Martyrum victoriis, & singulari eas reportandi ratione. Cui cogitationi favet contextus, præsertim juxta nostri Alcasaris mentem, & acoluthiam. Consentit Andraes Archiep. Cæsareae Cappadociæ in Commentarij ad Apoc. existimat enim, hanc primi illius sigilli solutionem spectare ad Apostolorum vitam, prædicationem, & martyrium: Qui designat, per veritatem (id est fidei) arma, erroris ducem devicerunt, secundæque victoriae spe usque ad violentiam mortem nomen Domini profeci sunt. Consonat S. Bruno Ser. 3. de S. Bruno. Andre. Caesar.

Martyr. ita appositè ad rem nostram: Narrat B. Joannes in Apoc. ubi omnes Martyrum passiones, ubi omnes Ecclesia turbationes plenissime describuntur, se vidisse equum album, &c. Equus iste albus, pulcher totus, & immaculatus, Sanctorum Martyrum exercitus intelligitur.

690 Si igitur equo albo Martyres designantur, quid Princeps ille arcu præmunitus, & coronâ insignitus portenderet? Arridet ingenio Alcasar. si ficit agere personam per prosopopiam induitam, atque adeo sefforem equi albi Christi. Seffore uiuus albi fidelis Martyrum. & tenaciter retinendæ aureos, & argenteos, ut probant illa verba, murenas aureas, &c. ubi Hebraeam vocem nequidem effero cum viro linguae sanctæ peritissimo, cum nummis argenteis, vel etiam, cum argento, scilicet nummo: sicut Ezechi. 16. Ornata es auro, & argento. Hebraice, auro, & argenteo nummo. Nam ut supra diximus, argentum sumi solet pro nummo argenteo, ut Judic. 9. 4. & quia fidei moneta, quam Martyres prædicant, & propugnant, est fides Christi Agni immaculati, & ab ipso donata illis fuit, idcirco in nummo hoc figura habetur impressa agni stigmatici. Unde muliti efferunt cum Agno stigmatico, id est, cum

ample-

amplectentur: qua ratione innumeros de infidelitate triumphos peregerunt, & quidem gloriosissimos. Ad hæc verò ænigmatice designanda, quid poterat excogitari argutius, & opportunius, quam nobilis equi albi fessor cum corona, arcu, & sagittis? Rem illustro.

A bedo est
mansuetudi-
nis signum.

691 In primis appetet Christiana Fides eum vecta albo. Ubi albor in equo est mansuetudinis signum; equi enim albi cæteris militares sunt; atque adeo sponte se fræno, & aliorum imperio submittunt. Quod spectat lenis, & mollis illorum pilus serici instar fili, ut obseruat Andrada lib. 1. de equis c. 34. Accedit, colore album communem esse puritatis, & sanctimoniae indicem, ut qui simplicissimus color sit, purus, luceque plenus. Quod recte in Martyres cadit, fidei obsequio potenter, & tenaciter se se submittentes mirabilis quadam mansuetudine, & lenitate pure, religiosè, & candidè eandem fidem suceptientes, & propugnantes. Unde S. Jacobus c. 1. 21. monet opportunè: Abiicentes omnem immunditiam, & abundantiam malitia, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. Ubi verbum, vel est Verbum Incarnatum, vel potius Evangelium fide viva suscipiendum in corde candido, puro, & mansueto sine fuso, & fallacia, quale Martyrum cor.

692 Nisi mavis, per albedinem equi portendi victorias, & triumphos, quos Martyrum fides gloriosè tulit: fuit enim semper equus albus fortunatior, & auspiciator, atque adeo symbolum festivi triumphi apparandi, & victoriae celebrandæ, ut claret Apoc. 10. 11. Zachar. 1. 8. cap. 6. 3. & de triumpho Diocletiani. & Maximiani scribit Pomponius Lætus: Post triumphantium currus ex auro, & lapillis pretiosis, quem trahabant quatuor equi candore certantes cum nive. Hinc Poëtae fingunt, Jovis currum trahi ab equis candidis, teste Suetonio in vita Augusti cap. 9. Jam hic resonet Cyprianus Ser. 5. de lapsis sub initium: Confessores præconio boni nominis claros, & Virtutibus, ac fidei laudibus gloriofos letis conspectibus intuemur. Adeò militum Christi cohors candida, qui persecutionis urgentis ferociam turbulentam stabili congressione fregerunt, parati ad patientiam carceris, armati ad tolerantiam mortis: repugnasti fortiter seculo, spectaculum gloriosum prebueris Deo, &c. En tibi qua ratione equi candore demonstrantur letissimi, & auspiciatissimi Martyrum triumphi; dum ore pleno Christum confitentur, & pro fidei puritate pugnant parati tormenta subire universa.

693 Ubi observare oportet, Martyres designatos dici ante passionem ipsam, Martyrii candidatos. Etenim, ut scribit Erasmus, in Schol. ad lib. 1. S. Hieronym. in Jovin. candidati sunt, qui nondum asecuti sunt honorem, sed ambiunt, & spes est eos asecuturos esse; & quia candida ueste solebant indui postulationis tempore, quando videlicet dignitatem ambiebant, idcirco candidati dicebantur, quod candi, & integri haberentur. Unde appetet, quæ bellè equis albis

Martyres ante martyrum congregatum designantur, ut qui verè sint martyrii candidati, id est, martyrii dignitatem sancte ambientes, verè candi, & integri in fidei

P. Ildeph. de Flores de Agone Martyr.

Christianæ puritate viriliter tetinenda, verè maturi fungendis martyrii honoribus. Adeo, in militia quoque candidatos nominari *Milites principales*, qui privilegiis munivuntur; ut scribit Vegetius lib. 2. de re militari cap. Veget.

7. quo etiam nomine gaudebant *primi scutarii*, protectoresque principis, ut tradit Ammianus lib. 25. Id habent munera nostri Martyres in Ecclesiastica militia; sunt certè milites principales, primi scutarii, & Christi protectores, ac proinde candidati. Quia de causa S. Antonius veniens Alexandriam stetit coram judge *candidatus*, ut ab eo martyrii lauream adipisceretur, ut scribit Sanct. Athanasius in Epist. ad solitariam vitam agentes: *Candente precinctus ueste procedentem Judicem suo provocat aspectu, flagrans cupiditate martyrii.*

694 Secundò, proponitur fides Christiana in hoc spectro ad instar fessoris nobilissimi, & triumphatoris gloriosissimi. Non illi adscribuntur speciale vestimenta genus; putaverint vestimenta apparuuisse indutum candida, quali solet ex more christiano depingi fides ad ejus sinceritatem, & puritatem ostendendam: & quia candidus color est lætitiae, gloriae, triumphi, & eximiae felicitatis argumentum; immo Dynastarum, & sapientum proprius. Unde apud Hebraeos dicitur nobilis *bea chorim*, id est, filius candidorum, qui videlicet sit illustris, ingenui animi, & honestæ profaciæ: & Jacobus cap. 2. nobilem virum describens illi dat uestem candidam. Sic etiam pallis candentibus utebantur sapientes Philosophi. At qui Christianæ fides & ingenuitate excellit, & divinæ profaciæ, & totius sapientiae compendium, & apex est. Ut enim S. Laurentius Ju. St. Lau. Ju. stinianus de ligno vita c. 2. scribit: *Fides est excessus dignitatis, & radius vivus procedens à fonte vita, & à sole intelligentia.*

695 Tertiò, armatur Martyrum fides arcu, Fides arcu, & sagittis, quibus, & ipsorum Martyrum corda & sagittis armata.

Qua de causa veteres fixerunt, Deos suos Jovem, Apollinem, & præsertim Cupidinem, arciferos, teliferosque cum arcu, & sagittis; ut ostenderent tum efficacissimam illorum vim, tum etiam laos manere quodam modo quos amor ferit, & ipsius amori potentia ita subiectos, ut propria deinde ratione, & consilio non ducentur, sed ejus trahantur vi, qui illos percutit, & sibi subjecit. Non aliter arcus, quem sacra fictio tribuit fidei Christianæ, portendit ingentem eius vim, qua homines ad rem aliquo novam ducebant; cujusmodi est suarum omnem felicitatem reponere in Christo crucifixo, ejusque mysteriis, & Evangelio: ostendit etiam Martyrum corda adeo fuisse fidei potentia transfixa, ut quodam modo ratione & consilio exclusi, penitus sibi subjecerit usque ad sanguinis, & vitæ profusionem pro eadem fidei retinenda, & amplianda. Recte S. Nyss. Hom. 13. in Cant. *Dilectio per fidei cupidinem in cor penetrat.*

696 Sed luculentius ad rem nostram Regius Poëta Ps. 44. eleganter de Christo cecidit: *Spectie tua, & pulchritudine tua intende prosperè, procede, & regna. Propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam, & deduc te mirabiliter dextera tua. Sagitta tua acuta, populis*

Candidati
qui?

Candidati
id est, marty-
rium am-
biantes.

R

populi sub te cadent, in corda inimicorum Regis. Beda in specie, & pulchritudine Christi agnoscit Divinitatem, & humanitatem illius. Alii alia Christi magnalia; quae nulla alia ratione innescunt hominibus, nisi per Christianam fidem, qua certo cognoscimus mysteria ad divinam, & humanam Christi naturam spectantia. Fides haec ad inflar arcus sagittariorum est, ut evincit verbum intendere, quod ad arcum intensem, & emissas ex illo sagittas referunt S. Chrysostom. Euseb. S. Athanas. S. Cyrill, & multi alii: hanc enim præ se fert significationem Graecum verbum enteinon, id est, *pulta, feri, arcum intendere, sagittas jaculare*, ut obseruat Chrysostom. Intendere, hoc verbo arcum significavit, & sagittam. Ergo fidei arcu intento, & sagittis emissis in Martyrum corda, eventent Christo omnia feliciter, ad summum gloriae, & regni fastigium sublimabit. Ut vero respectus apparet in illa Apocalypsis visione ad hæc Davidis verba, pro illo regna, est in originali rebus quod vertit Hieron. ascende. Genebr. inequum. Subdit Vates: *proper veritatem, & mansuetudinem, &c.* Ubi veritas est fides ipsa, ut Chaldaeus vertit, *proper fidem veritatis*; vel propter negotium fidei veritatis, seu propter negotium veræ fidei. Hanc fidem una cum Christi mansuetudine in Martyribus elucere, & ab ipsis promoveri longè, latèque observat in hunc Psal. S. August. ita rectissimum: *Prædicatum est Evangelium, veritas est. Quid mansuetudo? Pagi sunt Martyres, & inde multum processit per omnes gentes regnum Dei, quia patiebantur Martyres, nec desiciebant, nec resistebant dicentes omnia, nihil occultantes, parati ad omnia, nihil recusantes. Magna mansuetudo, Corpus Christi hoc fecit, in capite suo didicit.* Quod adhuc luculentiter explicatur sequenti versiculo: *Sagittæ tue, acuæ, &c.* Quibus verbis admiranda fidei vis scitè commendatur, quæ Martyrum corda velocissime, & potentissime penetravit, & deinde aliorum pectora, quos ipsi ad Ecclesiæ gremium politis, & acuminatis fidei sagittis vulneratos pertraxerunt. Ut enim notat S. Bruno in hæc verba. *Hoc equipollenter supra posuit, cum dixit: regna proper veritatem: idem enim est veritas, quod Sagittæ.* Cum autem veritatis nomine Christiana fides detur intelligi, haec arcu, & sagittis armatur ob miram illius potentiam relucientes potissimum in Martyribus, & in iis, qui illorum constantia convicti Orthodoxam fidem sunt amplexati: *Qui fuerant non credendo inimici Regis, sicut credendo amici*, ut interpretatur S. Hieronymus.

S. August.

Triumphat Fides in Martyribus.

698 Denique, quærit ingeniosè nosler Alcasar; quidaam illud sit, *exivit vincens, ut vincet?* Respondet, in iis verbis miram includi energiam, qua exprimitur vis magna Christianæ fidei in Christianis: quorum submissio atque subjugatio non erat eo modo, quo in amore solet contingere, sed qua ratione in peste usu venire cernimus. Amor enim contagione non crescit, quare quod aliquem singularem subiicit, non ideo subiicit alios. At in fide cum subigebatur *Fides vincit in Martyribus, ut plures alios vincit.* *Alcasar.* unus, inde quasi ex semine principium ad multos alios subigendos capiebatur. Nec diu res sibi confitebat, donec Gentilites ad fidem traduceretur (sic S. Thom. Lyranus, & Interlinealis) Fides enim quemcumque prosternebat, eodem utebatur, ut instrumento, ad alios similiter deciendos, & hac ratione ex ipsis percussis sibi sagittas conflabat. Haec tenus Alcasar: cui libenter afferatio explicationem totam ad nostros potissimum Martyres referens: Martyres enim, & fidei sagittis transfixi sunt, & ipsi alios transfixere; cum eorum fides inter crudelissima tormenta stabilis, firma, inconcussa plurimorum corda penetraverit, ut sub Christi ditione venirent. Kursus illorum crux in causa fidei ubertim fusus ad instar fuit seminis, à quo innumeris fideles emergebant, ut loquuntur paucis Ecclesiæ Doctores. Rem claudio Andreæ Cæsariensis interpretatione: *And. C. 5. 4. Hoc est Victoria, que vincit mundum, fides nostra.* Ubi victoria est vincens, & vicit; propriè enim victoria non vincit, sed pugna vincentis, quae parit victoriam: vincens ergo, seu vicitrix, vel etiam causa victoriae, arma videlicet (quibus paratur victoria) fides est bonis operibus adiuncta, in Martyribus præferunt suas exerens vires, ut supra ajebat An-

CAPUT IV.

Martyrum Fides ad instar est Petre firmissimæ.

699 *H*oc in primis suadent verba Psal. 26, ubi Ecclesia Christiana in suis Martyribus divisa confirmatur consideratione præsentissimi Dei auxili, ut singulos versiculos

S. Chrys.

i. Reg. 23. 25.

Ad Heb. 11. 1.

i. Reg. 23. 25.

culos exponenti clarebit. Subtextitur v. 6. In petra exaltasti me, & nunc exaltavit caput meum super inimicos meos. Ubi S. Hierony. stabili Mart. tyres exaltati.

S. August.

In saxe fidei culos exponit. Et S. August. *Dixerat in petra se exaltatum, quod est Christus, & caput suum exaltatum super inimicos suos, quod est Christus; etiam se, qui in petra exaltatus est, in eodem capite suo exaltatum intelligi voluit super inimicos suos, inferens hoc ad honorem Ecclesie, cui cessit persecutio, & hoc per Fidem. Similiter S. Beda. Stant igitur Martyres stabiles, & inconcussi supra firmissimum Fidei Christianæ faxum exaltati vehementer, adversa quæque contemnunt generosè, inenarrabili fidei soliditate, quam agnoscunt etiam Expositores à purpureo Vate prænunciatam. Pf. 30. 3. *Statuit supra petram pedes meos.**

700 Putaverim, dicta hæc à Regio Cantore cum intuitu aliquo ad petram illam refugii, quam ipse à Saule injuste vexatus militibus suis constituit. Historiam habes lib. 1. Reg. c. 21. Unde illa premenda sunt verba. *Pueris condixi in illum, & illum locum.* Hebraicè ponitur, *Peloni Almoni*, quod nihil significat certum, & Latinus diceret, *in certa quædam loca*: aut in talem, & talem locum, aut nescio in quem locum. Pagni effert; *Et pueros scire feci locum cuiusdam, & locum ignotum talis.* Arias vertit, *obscuri, ignoti.* Chald. Et adolescentes misi ad iocum occultum, absconditum, & custoditum. Hispana Biblia Ferrara. *ya los mozos fizé saber al lugar falano encubierto.* Observat Claudius Rangolius in suis ad 1. Reg. Comment. *Peloni idem esse quod mekoush, à kafab, operire, opertum;* & *Almoni idem, quod nishbar, id est, absconditum à fathar, latere, abscondere se.* Sed mysterio plena mihi est LXX. seniorum translatio juxta editionem Romanam. *Et pueris condixi in loco dicto, Dei Fides.* vox Graeca qua ponitur pro Dei Fidei est juxta editionem Aldi emmonein, unde vertit; in loco dicto Emmonin. Est autem emmoni stabilis, permanens instar faxi. Complutenses habent, *pbelanni*, id est, in loco duro, saxe, in rupe, in petra. Unde sunt qui transferant: *in loco dicto petra fides, vel rupes fidei.* Et quia fides est, *sperandarum substantia rerum*, argumentum non apparentium, ut Paulus definit ad Hebreos 11. 1. possunt rectè conciliari translationes, *petra fidei, locus ignotus, obscurus, absconditus;* sed locus quidem durus, saxis, firmus, stabiles, rupe videlicet prægrandis: id enim est apud Paulum substantia. Græcè νησας, id est, *solidum fundamentum*, fortitudo, aliquid fixum, certumque, sed absconditum, & non apparet. Jam ergo in hac Fidei petra ignota, & obscura perstare solebat David, ejusque milites, firmi, inconcussi, securi, sublimati, tanquam in petra refugii, & auxiliū divini, dum Saulis iram fugerent, & ab hostiis divexarentur. Hæc est etiam illa petra ad cuius præsidium confugit David à Saule infectatus 1. Reg. 23. 25. *Descendit ad petram, & versabatur in deserto Maon.* De quo infra ubi de Martyrum spe. Illud hic obseruantum, Davidis, & fluorum afflictionibus præfiguratas Martyrum perfectiones; petra vero illa refugii prælignatam stabilem Fidei

P. Ildeph. de Flores de Agone Martyr.

Christiane rupem, in qua firmati sunt, & exaltati vehementer Martyres divinissimi, & à qua hostes illusere, in numeros de illis reportantes triumphos.

701 Sunt etiam instituto nostro maximè opportuna verba Cant. cap. 2. 14. quibus cant. 2. 14. Christus Dominus invitat Ecclesiæ fideles, ut sanguinem profundant, & mortem subeant pro illo, statuens illis pro loco refugii fidei Christianæ petram: verba expendo: *Surge, Timens Ec- propera amica mea, speciosa mea, & veni: co- clesia Mar- lumba mea in foraminibus petra, & in caver- tyria mone- tur, ut con- fugiat ad fidei petram.*

Mirè consonant sacri ali hujus loci E-narratores, existimantes appellari petram refugii, & cavernam maceriarum, fidem Christianam. Philo Carpathius hrc, & S. Ambros. lib. de S. Ambro. Isaæ, & anima cap. 4. *Surge secura in tegumento petra, id est, tua præsidio passionis meæ, & fidei munimento.* Idem Ser. 6. in Pf. 118. *Propugnacula fidei tuæ gesta sunt Christi; mu- ri tui stabida verba sunt Domini, paxq. Do- minici corporis tua est virius.* Theodoretus Theod. verò in Cant. Petram appellat fidei pietatem, veritatis professionem. Illustrari hæc possunt ex observatione Abenezræ; ubi enim nos legimus in foraminibus petra, ibidem Hebreæ vox significat circuitum rupis, sphæram, & ambium, qui terram cingit: unde effert: *in cir- cuitibus rupis, vel etiam in sphæra seu ambi- tu rupis.* Ejusmodi est nostris Martyribus Christiana Fides, undique eos ambiens, & firmans in modum sphæræ, & protegens ab hostiis incurvis, reddensque omni humana adversitate superiores; licet enim variè divexitur eorum corpora, mens tamen erecta manet, firma, & inconcussa ob fidei firmitatem. Quo etiam venire possunt verba Jerem. cap. 48. 18. *Relinque civitates, & Jere. 48. 18. habitate in petra habitatores Moab,* & esto quasi columba nidificans in summo ore foraminis: quæ Sponi verbis consonant. Neque contemnda est Chaldaica interpretatio ad hæc Cant. verba, illa referens ad persecutio- nes

R. 2